

EDEBİYATTA BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİĞİN “BÜYÜ”SÜNÜN MENŞEİ ÜZERİNE: SOSYAL ADAPTASYON ARAÇLARI OLARAK MASALLAR*

On the Origin of “the Magical” of Magical Realism in Literature: Fairy Tales as Means of Social Adaptation

Ezgi ULUSOY ARANYOSI*

ÖZ

Büyülü gerçekçiliğin edebiyattaki yansıması, genellikle, bu fenomen çerçevesinde değerlendirilen metinlerin öne çıkan nitelikleri ve bu niteliklerin metinlerde nasıl ifşa edildikleri üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Bu fenomenin temel koyucu karakteristiği “büyü”nün neliğinin ortaya konmasına yönelik çabalar ise, ele alınan metinlerdeki “büyü”yü var eden öğelerin mitik/efsanevi/fantastik öğeler değil de masalsı öğeler olduğu tespitinden öteye gitmemiştir. Büyülü gerçekçilik ile ilgili bu tespiti sorulmamış sorulardan biri ise, fenomenin “büyü”sünün neden masalsı öğelerle edebileştirildiğidir. Bu yazıda, büyülu gerçekçilik metinlerinde ve masallarda anlatı kişilerinin aynı alımlama düzeylerine sahip şekilde yaratılması durumuna dikkat çekilerek büyülu gerçekçiliğin “büyü”sünün masalsı öğelerden beslendiği varsayımının bu noktadan hareketle temellendirilebileceği savunulacaktır. Mercek altına alınan iki türün metinleri arasındaki bu benzerliğin, metinlerin işlevselliklerini benzer kılan bir yapıya işaret ettiği öne sürülecektir. Bu iddia ise, Zipes tarafından masalların işlevsel boyutuna getirilen açıklamalar ve büyülu gerçekçilik fenomeninin ortaya çıktığı sosyo-politik koşullar kısaca ele alınarak büyülu gerçekçiliğin sosyal bağlamda adaptif bir işlevi metinselleştirdiği düşüncesiyle açıklanacaktır. Yazıda varılması amaçlanan sonuç, 20. yüzyılın Latin Amerika’sındaki sosyo-politik koşullarla doğan bu işlevselliğin masalların model alınmasıyla mümkün kılındığı ve büyülu gerçekçilik fenomeninin “büyü”sünün, masalın “olağan-olağanüstü”sünden beslendiği varsayımının bu imkanın varlığı ile açıklanabilir olmasıdır.

Anahtar Kelimeler

Büyülü gerçekçilik, “olağan” vs. “olağanüstü”, masal, sosyal adaptasyon

ABSTRACT

The literary reflection of magical realism is usually examined by appeal to certain aspects of the texts that are considered to be magical realist, and to how these aspects are revealed in those texts. The attempts to define the characteristics of the “magical” as the most fundamental feature of the subject-matter genre do not seem to go beyond an observation that relates this “magical” to its counterpart in fairy tales rather than to the mythical/legendary/fantastic. This observation does not seem to have been subjected to the question of why the “magical” of magical realism belongs to the world of fairy tales. In this paper, I will try to answer the above-mentioned question by presenting an analysis of the characters’ similar levels of perception of the textual reality in fairy tales and in magical realist texts. I will argue that this particular resemblance between the characters that are employed in these two genres seems to point to a specific structure that enables texts to have functionality of some sort. In order to support this claim, I will discuss Zipes’ explanatory framework for textual functionality in case of fairy tales, and the socio-political conditions under which the genre magical realism rose. These explanations will lead us to consider the works of magical realism as enabling a textual function for social adaptation. As a result of this brief analysis, I aim to demonstrate that the textual functionality, which sprang from the Latin America of the 20th century, stands as an explanans for why the “magical” of magical realism is that of the “ordinary-magical” of fairy tales.

Key Words

Magical realism, “the ordinary” vs. “the marvelous”, fairy tale, social adaptation

* Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu’na akademik çalışmalarında, Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı ve Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik Programı bünyesinde şahsıma sunduğu destek için müteşekkirim. Ayrıca, makale üzerindeki çalışmamda, büyülu gerçekçilik metinlerinde aradığım örnekleri bulma ve seçme sürecinde yardımını ve makalenin revizyonunda tavsiyelerini benden esirgemeyen Servet Erdem’e minnetkârım.

** Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, ezgiu@bilkent.edu.tr

Edebî bir fenomen olarak büyülu gerçekçilik üzerine şimdiye kadar yapılmış çalışmalar; büyülu gerçekçiliğin tanımlanması, büyülu gerçekçiliğin resimden edebiyata uzanan geçmişinin araştırılması ve büyülu gerçekçilik metinleri olarak kabul edilen metinlerin incelenmesi üçgeninde gerçekleşmiştir. Büyülu gerçekçilik metinleri ile masallar arasındaki ilişkinin irdelenmesi ise, ele alınan metinlerde büyülu gerçekçiliğin “büyü”sünün ortaya koyan öğelerin mitik ve/veya arketipsel olup olmadıkları sorularından öteye gitmemiştir. Büyülu gerçekçiliğe sorulmamış sorulardan biri ise, fenomeninin “büyü”sünün neden efsanevi, fantastik vb. değil de, masalsı öğelerle edebileştirildiğidir.

Bu yazıda, ilk olarak büyülu gerçekçiliğin “büyü”sünün masalsı öğelerden beslendiği varsayımı, iki türün metnindeki anlatı kişilerinin aynı alımlama düzeylerine sahip şekilde yaratılması durumu ile açıklanacaktır. Ardından büyülu gerçekçilik metinlerinin ve masalların bu bağlamdaki benzerliğinin; büyülu gerçekçiliğin işlevselliğinin, masal türünün işlevselliğinin –bilinçli veya bilinçsiz olarak– model alınmasıyla yapılandırılmış olmasından kaynaklandığı iddia edilecektir. Bu iddiayı temellendirmek için Zipes’in masalların işlevselliği hakkındaki görüşleri, büyülu gerçekçilik fenomeninin ortaya çıktığı sosyo-politik koşullar ve bu fenomenin –söz konusu koşulların getirisi olarak– adaptif bir işlevi metinselleştirmesi durumu kısaca ele alınacaktır. Sonuç olarak vurgulanacak düşünce ise; 20. yüzyılın Latin Amerika’sındaki sosyo-politik koşullar altında, edebî metinlerin sosyal adaptasyon bağlamında işlevselleştirilebilmesi için, masalların model alındığı ve dolayısıyla büyülu gerçekçilik fenomeninin “büyü”sünün, masalın “olağan-olağanüstü”sünden beslendiğidir.

“Büyülu gerçekçi” kavramını “büyülu idealist” nitelemesiyle birlikte li-

teratüre kazandıran fikir adamı, gerçek adı Georg Philipp Friedrich Freiherr von Hardenber olan Alman romantikçi Novalis’tir (Guenther’den aktaran Öktemgil Turgut 2003: 3). Söz konusu kavramın kullanımını felsefi zeminden sanata taşıyan Alman sanat tarihçisi Franz Roh ise, 1923’te yazdığı bir denemede Karl Haider’in tablolarnı değerlendirirken büyülu gerçekçiliğın, gerçekliğin sınırlarını temsil eden bir estetik kategori olduğunu belirtir (aktaran Walter 1993: 13). Büyülu gerçekçiliği edebiyatın sınırları içerisinde tanımlayan ilk isim ise, edebiyatın görevinin “le monde réel” ve “le monde imaginaire”ın bir araya geldiği yeni bir atmosfer yaratarak her şeyi içine alabilecek bir gerçekliği yansıtmak olduğunu öne süren İtalyan yazar ve eleştirmen Massimo Bontempelli olmuştur (Walter 1993: 13). Büyülu gerçekçiliğın neliği hakkında belirleyici olmuş bir diğer yaklaşım, Alejo Carpentier’inkidir. Carpentier, *Bu Dünyanın Kıvrallığı* eserine yazdığı önsözde “lo real maravilloso” [“olağanüstü gerçek”] nitelemesini ortaya koymaktadır. Bu nitelemenin “gerçeküstü”den farkı, gerçeküstü yazın veya sanatta “gerçek” olanın düşsel zemine taşınmasının karşısında, “olağanüstü gerçek” bağlamında “garip” olanın hâlihazırdaki gerçekliğin doğal bir parçası olması durumunun söz konusu olmasıdır (Carpentier “The Baroque and The...” 1995: 104). Flores, bu bakışın sonrasında üretilen büyülu gerçekçilik tanımlarından bir başkasını üreterek “fantezi” ile “gerçek olan”ın birleşiminin büyülu gerçeğe işaret edeceğini belirtmektedir (112). Öte yandan, Flores’in bu yaklaşımını reddeden Leal, Carpentier’in görüşünün çizgisinde bir itiraz ortaya koyar: Büyülu gerçekçilik bir edebî akım, erişilebilir dünyanın dışındaki gerçeklikleri keşfetmeye ve/veya yaratmaya yönelik bir estetik stratejiden ziyade, “gerçekliğe karşı takınılan bir tavırdır” (Leal 1995: 120). Zamora ve

Faris, büyülu gerçekçilik fenomeninin getirisi olan edebî tarzda –diğerlerinden farklı olarak– ayrıksı izleklerin, olası dünyaların aynı düzlemde varoluşunun sağlandığını, ikili karşıtlıklar arasındaki çizgilerin silikleşmesinin mümkün kıldığını ortaya koymaktadırlar (1995: 5-6). Büyülu gerçekçilik fenomeninin tüm yönlerini kapsayan bir tanım ortaya koyma çabası, literatürden örneklerle daha da genişletilebilecek ve ayrıntılandırılabilir bir tartışmadır; fakat bu yazıda ortaya konacak argümanın sınırları içerisinde kalmak ve burada odaklanılan bağlamıyla büyülu gerçekçiliğin dikkat çekilecek yönü şudur: “le monde imaginaire”ın büyülu gerçekçilik metinlerindeki anlatı kişilerinin metin-içi alımlamasının hangi düzeyde gerçekleştiği ve bunun masaldaki durumla nasıl bir benzerlik gösterdiği.

Büyülu gerçekçilik metinlerinin anlatı kişilerinin, fantastik öğelerle kurulmuş veya efsanevi anlatılarla oluşturulmuş metinlerdeki anlatı kişilerinden farklı bir metin-içi alımlamaya sahiptirler: Onlar için büyülu gerçekçiliğin “büyü”sü, metnin evrenindeki “gerçek”ler kadar “olağan”dır. Tekin’in *Sevgili Arsız Ölüm*’ündeki şu diyalogu ele alalım:

– Taçın’da nasıl da kaya taşlardan, keraneci.

– Baba lan! Hee, nasıl taşlardım. Nasıl ejderha gördüydük de kaçtık?

– Yalancı it! Ne vakit kaçtık lan!

– Bildir kaçmadık mı? (Tekin 1990: 15)

Ejderha görme eyleminin gerçekleştiğini ortaya koyan diyalog kişinin sözüne verilen tepki, ejderha görmenin olanaksızlığına veya saçmalığına ilişkin bir tepki değil, bu eylemi takip eden ve aktüel gerçekliğin bir parçası olan kaçma eylemine ilişkin bir yargıdır. Ejderha zaten görülmüştür, soru onların ejderhadan kaçıp kaçmadıklarıdır. Yine aynı yapıttan bir örnek ele alalım:

“Atiye’nin hastalığı gün günden ilerledi. Azrail gelip Atiye’nin kalbini dinledi, nabzını yokladı. Atiye’yi karşısına alıp uzun uzun konuştu. Atiye, Azrail gider gitmez, çocuklarını, kocasını, gelinini çağırıp başına topladı. Onlara iki gün içinde öleceğini açıkladı” (Tekin 1990: 67). Anlatı kişinin, Azrail figürü ile görüşerek edindiği bilgiyi, yani iki gün içinde öleceğini ailesine bildirmesinin anlatıldığı bu kısımda; Azrail’in gelmesi, bir doktor edasıyla Atiye’nin kalbini dinleyip nabzını yoklaması, ikisinin oturup konuşmaları gibi durumlar anlatı kişisini şaşırtmaz. Onun için olan bitenler, “olağan”ın sınırları içerisinde. Ele aldığımız durumun bir başka örneği, yukarıda da andığımız Carpentier’in *Bu Dünyanın Krallığı*’ndan verilebilir. Mackandal’ın yakılacağı sırada olanlar, eserde şöyle anlatılmaktadır:

Alevler tek kollunun [Mackandal’ın] bacaklarını yalayarak bedenine doğru yükselmeye başladı. Bu sırada Mackandal, öfkeyle şişinip, bağıra bağıra anlaşılmayan büyülu sözler söyleyerek, kesik koldan arta kalan güdük kısmı gözdağı verircesine hareket ettirdi. Kolu sağlam bir insanın yapacağından daha güçlü ve daha korkunçtu bu hareket. Onu saran ipler koptu, bedeni havada uzandı ve kölelerin siyah selinde kaybolmadan önce, başlar üzerinde uçtu. Tek bir çığlık alanı cınlattı:

“Mackandal kurtuldu!” (Carpentier 1990: 36-37)

Burada, Mackandal’ın bağlandığı ipleri koparak uçmaya başlamasına, olaya tanıklık eden kalabalığın tepkisi, “Mackandal kurtuldu!” ifadesidir. Mackandal’ın iplerden kurtulmasını sağlayan büyülu sözleri, öfkeyle şişinmesi, uçarak orayı terk etmesi –diğer örneklerdeki durumlar gibi– “olağan”dır, anlatı kişileri tarafından olağan karşılanır. Bu örneklerden hareketle anlatı kişinin, olağanüstü öğenin kendi evreninde yer almasına şaşırmadığını ve hemen

her olağanüstü veya büyülu doruğun ardından aktüel gerçekliğe yapılan vur-guyla, “büyü” ile “gerçek” arasındaki sınırda gezdirildiği söylenebilir. Bununla beraber büyülu gerçekçilik metinlerinde –fantastik olarak nitelendirebileceğimiz kurgularla yapılandırılmış metinlerdeki durumun aksine– metin evreninin bir bütün olarak alternatif bir gerçeklik oluşturmadığı görülür; yani aktüel gerçeklikle olağanüstü olan hep bir aradadır ve anlatı kişisi iki düzlemde gerçekleştirenleri aynı derecede olağan bulur. Bu alımlama düzeyi, masaldaki anlatı kişisi ile çok büyük benzerlik göstermektedir. “Dev-baba” masalında, padişah olan babasının verdiği ölüm fermanı yüzünden sarayın bulunduğu yerden kaçan kızın yolda bir başka saray görmesi ve oraya giderek bir dev ile karşılaşması şöyle anlatılır: “Kızcağız hemen sarayın kapısından içeri girer. Oraya bakar, buraya bakar, hiç kimseler yok. Ortalık da karanlık. Yukarıya çıkar, bir kapıyı açar. Bir de ne görsün : Yarı belinden yukarısı çıplak kocaman bir dev. Kız hemen koşar, ‘Babacığım’ diye devin boynuna sarılır, ellerini öper.” (Boratav 1992a: 55-56). Masalda, bir dev ile karşılaşan genç bir kızın ilk yaptığı şey şaşırarak korkmak veya çığlık atmak değil, gidip devin elini öpmek olmaktadır. Türk kültüründe el öpme eylemi, kendinden büyük kişilere saygı göstermenin belirtisi olan bir eylemken masalın bağlamında bir dev için –sorgusuz sualsiz– gerçekleştirilmektedir. “Altın Toplu Sultan” masalından da buna benzer bir örnek verilebilir. Masaldaki şehzade, rüyasında görüp âşık olduğu kızı aramak için yola düşer ve birçok ülkeden geçip kıza ulaşır; fakat kızın babası, şehzadenin geçmesi gereken bazı sınavlar olduğunu ve şehzadenin ancak bu testleri geçerek kızla evlenebileceğini söyler. Bu testlerden biri, dev padişahının sarayındaki aynanın kendisine getirilmesidir. Şehzadeden bunu isteyen babaya, şehzadenin

cevabı şöyledir: “Peki, (...), yalnız bana benzeyen kırk adam verin yanına..” (Boratav 1992b: 87). Bir önceki örnekte görüldüğü gibi bu örnekte de anlatı kişisi, karşılaştığı duruma yönelik bir şaşkınlık içerisinde değildir. Aksine, durumu son derece olağan karşılayarak bir sonraki aşamaya geçer ve durumun neyi gerektirdiğine ilişkin bir cevap verir. Bu örnekleri büyülu gerçekçilikten söz ederken verdiğimiz örneklerle birlikte düşünürsek, metin-içi alımlama düzleminde ifade ettiğimiz “anlatı kişisinin kendi evrenindeki ‘büyü’ ve aktüel anlamda ‘gerçek’ olanı aynı derecede ‘olağan’ karşılaması” durumu, büyülu gerçekçiliğin olağanüstülikle olan ilişkisinin önemli bir boyutunu gözler önüne sermektedir: Büyülu gerçekçilik “büyü”sünü başka türlerdeki “olağanüstü”nün değil, masaldaki “olağan-olağanüstü”nün çizgisinde kullanır. Peki bu durumun nedeni, hangi edebî ve/veya sosyal, kültürel, politik paradigma(lar) ile açıklanabilir? Bu sorunun cevabını –özelde yukarıda anılan ilk iki paradigmaya yoğunlaşarak– aramaya çalışalım.

Zipes, *Fairy Tales and The Art of Subversion* adlı çalışmasında, masalların sosyal adaptasyon bağlamında işlevsel olduğunu ve çocukların masallar aracılığıyla, yaşadıkları yer/zamanın sosyal kodlarına göre toplumsal değerler ve tavırları içselleştirebildiklerini ortaya koymaktadır. Zipes çalışmasının “The Liberating Potential of the Fantastic” başlıklı bölümünde; çağdaş masallarda, etik bir değer olarak İyi’nin yanında, kişinin yabancılaşma sürecine girmesini sağlayan yaşam koşullarının olanaklılığının fantastik yansımasının da ayakta tutulduğunu belirtir (Zipes 1983: 172). Çağdaş masalların işlevselliği bu yönüyle ele alındığında, edebiyatta büyülu gerçekçiliğin ortaya çıktığı sosyopolitik koşullar kendini bize hatırlatır: Bu koşulları hazırlayan olaylar dizisi I. Dünya Savaşı’ndan, belki de daha önce-

sindeki bir tarihî noktadan itibaren ele alınabilecek bir süreci imlemektedir; fakat özellikle 1946-1990 yılları arasında, sadece sürecin merkezinde olan A.B.D. ve Rusya'yı değil, dünya ülkelerinin pek çoğunu etkileyen soğuk savaş dönemi, Latin Amerika'nın sosyal, ekonomik ve politik hayatını pek çok açıdan etkilemiştir. Komünizmin yayılması korkusuna kapılmış A.B.D'nin C.I.A. aracılığıyla Latin Amerika ülkelerinin yerel politikalarını sürekli kontrol altında tutması, bu ülkelerin halk iradesi ile seçilmiş liderlerinin gizli servis operasyonlarıyla düşürülerek yerlerine getirilen siyasilere baskıcı yönetimlerine maruz bırakılması, politik ve dolayısıyla ekonomik hayatın sekteye uğratılması, bu düzlemlerde yaşanan karışıklıkların sosyal yaşamdaki yansımaları dönemi ana hatlarıyla ortaya konabilecek noktalar¹. Latin Amerika'nın yaşadığı bu çok yönlü süreç, edebî yaşamda da bazı dönüşümleri beraber getirmiştir. Kuzey Amerika edebiyatı ile yoğun iletişimin² ve yaşamın dengesizliğine ayak uydurabilmenin yollarından biri olan edebî üretimin birlikte gerçekleşmesi, metinlerde iki-üçlülüğün doğmasını mümkün kılan etkenlerden biri gibi görünmektedir. Bu iki-üçlülük, yaşamın Kuzey Amerika'dan gelen esintilerle bir dönüşüm sürecine sokulmasına karşılık, kendi kimliğini muhafaza etme çabası olarak düşünülebilir. Büyülü gerçekçilik fenomeni çerçevesinde değerlendirilen eserlerden *Bu Dünyanın Krallığı*'nin (Alejo Carpentier) 1949'da, *Yüzyıllık Yalnızlık*'in (Gabriel García Márquez) 1967'de doğması tarihsel süreç bakımından yukarıda söz ettiğimiz düzlemde ele alınabilir. Süreci tarihsel açıdan biraz daha geriden başlatacak olursak, Jorge Luis Borges'in 1935'te yayımlanan *Alçaklığın Evrensel Tarihi*'nin Latin Amerika'lı yazarlar arasında başlattığı dalganın benimsenmesini de bu paradigmatlar çerçevesinde incelemek mümkün görünmektedir.

Chanady'nin, Carpentier yazınındaki "olağanüstü gerçek" in esasında Latin Amerika'nın kimliğine dair bir farkı imlemesi (137) durumunu vurgulaması da bu zeminde anlamlıdır; çünkü büyülu gerçekçi metnin bir kimlik ifadesi olarak görülebilmesi, yaşatılmaya çalışan kimlik algısı ile hâlihazırdaki gerçeklik arasında adaptif bir bağ kurulması söz konusu olmaksızın olanaklı görünmemektedir. Leal'in, büyülu gerçekçi metinlerin "olguların arkasında nefes alan gizemi yakalama çabası" (1995: 123) olarak ortaya koyduğu yönü de, benzer bir vurgudur: Yaşatılmak isteneni, dışarıda gerçekleşen değişime karşı korunmak istenen varlığı tüm gerçekliği ile metinsel düzleme taşımak ve bir tür metinsel, dolayısıyla varoluşsal mutabakat zemini yaratmak. Zipes'in, yukarıda alıntılan görüşünü bu bağlamda tekrar zikredersek; kişinin yabancılaşma sürecine girmemesini sağlayan, yani kişiye "yabancı" olanı tanıdıklaştıran³ masallar bunu "olağan-olağanüstü"nden el aralık yaparken, büyülu gerçekçi metinler aynı durumu –"olağanüstü"nü tıpkı masallardaki gibi "olağan"laştırmak inşa ettiği– "büyülü" yansımalarla mümkün kılarak sosyal adaptasyonu işlevini edebî düzlemde taşımaktadır. Öktegil Turgut'un, "yeni olan ya da daha önceki ürünlerin halkın yaratıcı imgeleminden geçerek değiştirilmesiyle ortaya çıkan her masal ve her motif, o dönemin gerçekliği 'bütünsel' algılayan insan düşüncesinin bir ürünü" (2003: 20) oluşuna yaptığı vurgu, masalsı edebî öge ve işlevlerin büyülu gerçekçi metinlerdeki olası varlığının, gerçeklik algısının –dışarıdan gelen "sarsıntı"lara karşı– hâlihazırdaki "bütünsel"liğini muhafaza etmeye veya "bütünselleştirilmesi"ne yönelik bir çaba olması, bu makaledeki ifadesiyle sosyal adaptasyonu için bir edebî işlev olarak barındırması bağlamında alımlanmasını destekler niteliktedir.

Bu yazıda tartışılan bağlamıyla

büyülü gerçekçilik, Allende'nin *Eva Luna*'sında söylendiği gibi masallarla, daha doğrusu sözcüklerle “gerçeğin yalnızca yüzeyden gördüğümüz kadar olmadığını, sihirli bir boyutu[nun] da bulunduğunu ve dilersek ‘yaşam yolculuğumuzu daha zahmetsiz kılmak için’ bu sihirli boyutu büyütüp renklendirebileceğimizi” (Allende 1990: 29, vurgu benim) anlatan bir edebiyatın araçlarını mümkün kılan bir fenomendir. Zipes’a göre masalların sahip olduğu sosyal adaptasyon işlevi, yani “yaşam yolculuğumuzu daha zahmetsiz kılma” fonksiyonu ise büyülü gerçekçiliğin aktüel düzeyde “gerçek” olanının karşısına dikilen “büyü”sünün menşei ni açıklar gibi görünmektedir bu hâlde: masalın “olağan-olağanüstü”sü.

NOTLAR

- 1 Latin Amerika'nın söz konusu dönemiyle ilgili tarih okumaları için şu kaynaklara başvurulabilir: Peter Bakewell, *A History of Latin America*, “Self-discovery: The Nineteenth Century and Beyond”, Oxford: Blackwell Publishing, 1994, 477-542. Konstantin Sergeevich Tarasov ve Viacheslav Zubenko, *The CIA in Latin America*, Moscow: Progress Publishers, 1984. Richard H. Immerman, *The CIA in Guatemala: The Foreign Policy of Intervention*, Austin: University of Texas Press, 1982.
- 2 Bu konuda başvurulabilecek kaynaklardan biri Ilan Stavans'ın *Mutual Impressions: Writers from the Americas Reading One Another* (Durham: Duke University Press, 1999) derlemesidir. Bu derlemede Güney ve Kuzey Amerika yazarlardan bazıların birbirlerinin eserleri hakkında kaleme aldıkları düşünceler bir araya getirilerek okura sunulmaktadır. Bu yazarlar arasında Alejo Carpentier, Jorge Luis Borges, Gabriel García Márquez gibi yazarların bulunması, eserin, Güney Amerika yazın dünyasının büyülü gerçekçilik metinlerini üreten yazarlarının Kuzey Amerika'ya edebî düzlemde nasıl bir bakış geliştirdiğine ilişkin ipuçları sağlamaktadır.
- 3 Erdem, “Büyülü Gerçekçilik ve Halk Anlatıları” başlıklı çalışmasının ikinci bölümünde, büyülü gerçekçiliğin halk anlatılarına yaklaşımla diğer türlerin yaklaşım tarzları arasındaki ortak yönleri ve farklılıkları tartışırken, bu türlerin halk anlatılarıyla kurduğu bağların (I) geleneksel anlatım teknikleri, (ii) metinlerarası ilişkiler düzlemlerinde değerlendirilebileceğini; fakat iki türün bu düzlem-

lerden yararlanma biçimlerinin, nedenlerinin ve sonuçlarının farklılık gösterebileceğini belirtmektedir. Söz konusu nedenlerin incelenmesinde ele alınan “Tanıdıklaştırma” başlıklı birinci maddede “büyülü gerçekçi metinlerde sunulan dünyanın burada, bu dünyada [olmasına]” ve bu metinlerde “alternatif-ikincil dünyaların söz konusu [olmamasına]” (Erdem, ilgili sayfa) yapılan vurgu, bu yazıda ele alınan “olağanüstü”nün “olağan” kılınması durumuyla paralel bir fenomeni imler.

KAYNAKLAR

- Allende, Isabel. *Eva Luna*. Çev. Seçkin Selvi. İstanbul: Can Yayınları, 1990.
- Boratav, Pertev Naili, der. “Dev-baba”. *Az Gittik Uz Gittik: 1 Tekerleme-48 Masal, 19 Karatepeli Hikâyesi ve Türk Masalı Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Adam Yayınları, 1992a. 54-60.
- , der. “Altın Toplu Sultan”. *Zaman Zaman İçinde: Tekerlemeler-Masallar ve Masal ile Tekerleme Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Adam Yayınları, 1992b. 182-188.
- Carpentier, Alejo. *Bu Dünyanın Kırallığı*. Çev. Nazım Aslan. İstanbul: Can Yayınları, 1990.
- . “The Baroque and the Marvelous Real”. Çev. Tanya Huntington ve Lois Parkinson Zamora. Zamora ve Faris 89-108.
- Chanady, Amaryll. “The Territorialization of the Imaginary in Latin America: Self-Affirmation and Residence to Metropolitan Paradigms”. Zamora ve Faris 125-44.
- Erdem, Servet. “Büyülü Gerçekçilik ve Halk Anlatıları”. *Millî Folklor Dergisi* 91. sayı.
- Flores, Angel. “Magical Realism in Spanish American Fiction”. Zamora ve Faris 109-17.
- Leal, Luis. “Magical Realism in Spanish American Literature”. Çev. Wendy B. Faris. Zamora ve Faris 119-24.
- Öktemgil Turgut, Canan. “Latife Tekin'in Yapıtlarında Büyülü Gerçekçilik”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi, 2003.
- Tekin, Latife. *Sevgili Arsız Ölüm*. İstanbul: Metis Yayınları, 1990.
- Walter, Roland. *Magical Realism in Contemporary Chicano Fiction: Ron Arias, The Road to Tamazunchale (1975); Orlando Romero, Nambé-year one (1976), Miquel Méndez M., The Dream of Santa María de las Piedras (1989)*. Frankfurt am Main: Vervuert Verlag, 1993.
- Zamora, Lois Parkinson ve Wendy B. Faris, ed. *Magical Realism: Theory, History, Community*. Durham, N.C.: Duke University Press, 1995.
- Zipes, Jack. *Fairy Tales and the Art of Subversion*. New York: Routledge, 1983.